

کتابخانه

شهادت مهدی مهدی عراقی در یک نگاه

پیشکسوت انقلاب

■ **علی احمدی فراهانی**

شهید محمدمهدی ابراهیمی عراقی در سال ۱۳۰۹ در یکی از محلات جنوب تهران به دنیا آمد. او از نوجوانی به دنبال تحلیس رویدادهای اجتماعی و نسبت به ظلم رژیم شاه بسیار حساس بود. هنوز شانزده سال بیشتر نداشت که با شخصیت و اندیشه نواب صفوی و فدائیان اسلام آشنا شد و خیلی زود توانست به عضویت شورای مرکزی فدائیان اسلام درآید. در جریان تشکیل مجلس سنا و تغییرات قانون اساسی توسط شاه و انتخابات مجلس شانزدهم، همراه با عده‌ای از فدائیان اسلام و طرفداران مصدق به حمایت از او پرداخت. پس از ترور رژیم‌آرا توسط خلیل طهماسبی در تیرماه ۱۳۲۹، مهدی عراقی در دیدارهای مکرری که با آیت‌الله کاشانی داشت، از مواضع همفکرانش دفاع و تلاش کرد نظر ایشان را برای آزادی خلیل طهماسبی جلب کند. در اوایل سال ۱۳۳۰ و پس از نخست‌وزیری محمد مصدق، عده‌ای از فدائیان اسلام دستگیر شدند و در خرداد همان سال نواب صفوی نیز به زندان افتاد. در دی ماه ۱۳۳۰، شهید عراقی همراه با ۵۲ تن از فدائیان اسلام به پناهه ملاقات با زندانیان به زندان قصر رفتند و در آنجا متحنن شدند. این اقدام به دستگیری و زندانی شدن همه آنها انجامید و شهید عراقی هفت ماه زندانی شد. پس از رحلت آیت‌الله بروجردی، شهید عراقی مجدوب شخصیت امام شد در جریان تصویب لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی، در مسجد حاج سید عزیزالله بازار تهران جلسات سخنرانی افتخارگانه‌ای را برگزار کرد. عراقی در بی حمله به قضیه در فروردین ۴۲، حراست از خانه امام را به عهده گرفت. به دنبال شکل‌گیری جمعیت مؤتلفه اسلامی در اوایل سال ۴۲، در چارچوب این جمعیت به فعالیت‌های مبارزاتی خود ادامه داد و راه‌پیمایی عاشورای سال ۴۲ را مدیریت کرد و در قرضیه ۱۵ خرداد ۴۲ دستگیر و به مدت دو ماه زندانی شد. پس از تبعید امام به ترکیه در سال ۴۳ به منظور پیگیری مبارزه علیه رژیم شاه، شاخه نظامی جمعیت مؤتلفه اسلامی را سازماندهی و طرح اقدام انقلابی سران رژیم را برنامه‌ریزی کرد و در مورد حسنعلی منصور، نخست‌وزیر وقت به اجرا گذاشت. او و یارانش دستگیر شدند و در کمیته مشترک تحت

۱۲ بهمن ۱۳۵۷. شهیدعراقی در کنار امام خمینی در دوران فرودگاه مهر آباد

بازجویی و شکنجه‌های شدید قرار گرفتند. چهار متهم اول پرونده ترور منصور در ۲۶ خرداد ۴۴ تیاران ارشد و شهید عراقی به حبس ابد محکوم شد. شهید عراقی علاوه بر یادگیری علوم، مخصوصاً اقتصاد داشت و سعی می کرد کتاب‌های مربوطه را بخواند و با کسانی که از این رشته اطلاع داشتند بحث کند. از آنجا که غذای زندان فوق‌العاده بد بود، تصمیم گرفت زندانیان میان غذای خود را بگیری و برای آنها غذا درست کند. زمان چندان نگذشت که آماده کردن غذا بسرای کل زندانی‌ها به عهده او قرار گرفت و عملاً ناظر آشپزخانه و بخش نظطم وکتن صرف‌ای کار می‌شد. زند هم نگاهداشتن روحیه مقاومت در زندانیان، سهم بزرگی در مقاومت در برابر آزار و شکنجه‌های مأموران رژیم شاه ایفا کرد. او در بند خود، صندوقی را قرار داد تا هر کسی هر میزان که در توان دارد در آن بریزد تا صرف نیازهای کلی همه شود. او بسرای زندانی‌ها مانند پدر یا برادری مهربان و مشاور و دلسوز بود و سعی می کرد اختلافاتی را که بین زندانی‌ها پیش می‌آمد، حل و روحیه تعاون و همکاری را در بین آنها تقویت کند. نکته جالب این است که شهید عراقی هیچ‌گاه نتوانست به حج برود، اما همه او را «حج‌مهدی» صدا می‌زدند و پس از شهادت او که در ۶۰ بهمن ۶۰ پیش از او به حج مشرف شدند‌وای سرانجام در بهمن ۵۵ پس از سیزده سال زندان، از آن شد و تصمیم گرفت کمی هم به خانواده و کسب و کار خود بپردازد. با عزیمت امام به پاریس، به منظور دیدار ایشان و برای سفری کوتاه به آنجا رفت، لکن شهید بهشتی مدیریت بیت امام در نوفل لوشاتو را به او سپرد و شهید عراقی عملاً در آنجا ماندگار شد تا روزی که همراه امام به ایران بازگشت و از آن لحظه به بعد تمام هم و غم خود را صرف حفاظت از امام و پیروی از دستورات ایشان کرد. پس از پیروزی انقلاب به حکم امام رسیدگی به امور زندان قصر را به عهده گرفت ومدتی بعد عضو شورای مرکزی بنیاد مستضعفان شد.

با تشکیل حزب جمهوری اسلامی عضو شورای مرکزی حزب گردید و سپس با پیشنهاد حاج حسین مهدیان، مدیر وقت روزنامه کیهان، مسئولیت مالی روزنامه را به عهده گرفت و در همان مدت کوتاه عده زیادی را صاحب خانه کرد. سرانجام این یار همیشگی امام و انقلاب در روز چهارم شهریور ۵۸، همراه با پسر جوانش حسام، مورد حمله منافقین قرار گرفت و به شهادت رسید.

تاریخ

کفت‌وگو ۸۸۴۹۸۴۳۸

❖ ۱۳۳۱. شهید مهدی عراقی در کنار شهیدان سیدعبدالحسین وسید محمد واحدی،امیر عبدالله کرباسچیان وسایر اعضای فدائیان اسلام

نیم‌نگاهی به زمینه‌های حضور و کار کرد شهید مهدی عراقی در تشکل فدائیان اسلام

نقطه آغاز یک مجاهدت پیگیر

❖ شاهد توحیدی

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی آن عزیز و مدخلی بر شناخت صحیح اوست.** این مقطع از آن روز در خور

مطالعه است که آن شهید گرانمایه آن، اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد که این تجربیات و مشاهدات، در زندگی سیاسی و پرماجرایی او در آینده، فراوان به کار آمد. مروری بر خاطرات منقول از وی در «نوفل لوشاتو» و نمايانگر آن است که وی در مقام ارائه و انتقال تجربیات سیاسی خویش به حصار، به شدت متأثر از دوران حضور خود در فدائیان اسلام بوده و دانسته‌های آن مقطع، در ادوار بعدی بسیار به کار و آمده است. این گزارش از دوران فعالیت وی در جمعیت فدائیان اسلام نیز از همین روز و در راستای بازشناسی نخستین دور از مبارزات آن شهید گرانمایه تدوین گشته است.

■ آغاز بیوند با فدائیان اسلام

شهید حاج مهدی عراقی به لحاظ ریشه مذهبی خویش، به طور طبیعی خود را با جریانات و گروه‌های اسلامی نزدیک‌تر می‌دید و طبعاً در مقام انجام فعالیت سیاسی آنها را مقدم می‌داشت. در سال‌های اوج گیری نهضت ملی ایران و تلاش جریانات استقلال‌طلب برای گسیل داشتن نمایندگان ملی به مجلس ششورا، مرزبندی چندانی میان جریانات مذهبی و جریانات ملی وجود نداشت و آنها هدفی مشترک را تعقیب می‌کردند. اما هنگامی که اختلافات آغاز شد، راه‌ریک نیز از دیگری جدا گشت. محمد مهدی عبدالهادی از اعضای این تشکل و دبیر کل جمعیت فدائیان اسلام، در باب چگونگی این اختلاف حمله می‌گوید: «وقتی که دکتر بقائی روزنامه شاهد را در چاپخانه مظاهری چاپ می‌کرد و پلیس، شبانه چاپخانه مظاهری در کوچه عرب‌ها در ناصر خسرو بود، یک بار من رفتم آنجا نگهبانی بدهم که قبول نکردند. بعد از اختلافی که بین مرحوم نواب و جبهه‌ملی افتاد، اینها چون مر حکومت اسلامی را می‌خواستند، به طرف شهید نواب صفوی گرایش پیدا کردند، در حقیقت آمدند و با نواب صفوی یکی شدند. لذا گاهی در جلسات فدائیان اسلام، مأمور انتظامات می‌شدند. اینجا بود که من بیشتر شهید عراقی و اکبر پوراستاد و خدا بیامرز حاجی یوسفیان را که روزشکار بود و هر هفته جمعه‌ها می‌رفت زورخانه و پرایش زنگ می‌زدند، دیدم. البته در

به مناطق بد آب و هوا بود. پنهان این امر بس جالب به نظر می‌رسید: «نواب صفوی چند سال پیش در ساری بر علیه مشروب خواری صحبت کرده و مردم متأثر از آن به دکان یک شراب فروش حمله کرده‌اند. اینک بر اساس شکایت مشروب‌فروش، او دستگیر شده است!». این رفتار، اعضای جوان و پاکباز فدائیان اسلام از جمله شهید مهدی عراقی را بس خشمگین ساخت تا جایی که آنان را به اندیشه ترور مصدق انداخت، طرحی که هیچگاه عملی نشد. مرحوم کرباسچیان در این باره نقل می‌کند: «این نکته‌ای که می‌گویم بسیار مهم است و در جایی گفته نشده. بعد از بالاگرفتن جدال فدائیان اسلام با مصدق و عهدشکنی‌های او با فدائیان بر سر اجرای احکام و رعایت قوانین اسلام و پس از زندانی شدن شهید نواب جلساتی داشتیم و تصمیم گرفته شد که مصدق را بزنیم. در آن جلسات من بودم، حاج‌حسن آقا سعیدی معروف به سعیدالسلطنه بود، مرحوم گل دوست بود که انسان نالی بود و آقای کبیانی و شهید عراقی. آقای کبیانی و شهید عراقی از لحاظ سن و سال خیلی به هم نزدیک و بسیار با هم صمیمی بودند. وقتی موضوع مطرح شد، شهید عراقی به آقای کبیانی گفت برای این کار، من همراه شما می‌آیم. این کار البته فداکاری خیلی زیادی می‌خواست. قرار شد مرحومه همشیره بنده و همسر آقای سعیدی، به هوای اینکه می‌خواهند عرضهای را به مصدق بدهند، برون‌دجلوی کاخ گلستان که نخست‌وزیر هم همان جابود و مرحوم عراقی و آقای کبیانی پایین‌تر، سر پیچ بایستند و پس از گرفتن اسلحه از خواهرها و در بازگشت، او را به جزایش برسانند. آن روزها ماشین ضد گلوله نداشتیم. مصدق که می‌آید، نمی‌دانم روی آن شیطننت ذاتی که داشت، از کجا موضوع را می‌فهمد و با اشاره به راننده، با سرعت از در بیرون می‌آید و سر پیچ کاخ یا چنان سرعتی به طرف راست می‌پیجد که چرخ عقب از روی نوک پای بردارن رد می‌شود و فریاد کوتاهی شنیده می‌شود. مصدق که مرگ را در یک قدمی خود می‌بیند، فرار می‌کند و می‌رود به مجلس و در آنجا متحنن می‌شود

❖ دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

❖ **دوران حضور و تکاپوی شهید حاج‌مهدی عراقی در تشکل «فدائیان اسلام» از شاخص‌ترین سرفصل‌های حیات سیاسی او است.** این مقطع از آن روز در خور مطالعه است که آن شهید گرانمایه یکی از اولین تجربیات سیاسی خویش را به دست آورد

^[1] شهید مهدی مهدی عراقی در یک نگاه

^[2] شهید محمدمهدی ابراهیمی عراقی در سال ۱۳۰۹ در یکی از محلات جنوب تهران به دنیا آمد

^[3] او از نوجوانی به دنبال تحلیس رویدادهای اجتماعی و نسبت به ظلم رژیم شاه بسیار حساس بود

^[4] هنوز شانزده سال بیشتر نداشت که با شخصیت و اندیشه نواب صفوی و فدائیان اسلام آشنا شد

^[5] و خیلی زود توانست به عضویت شورای مرکزی فدائیان اسلام درآید

^[6] در جریان تشکیل مجلس سنا و تغییرات قانون اساسی توسط شاه و انتخابات مجلس شانزدهم، همراه با عده‌ای از فدائیان اسلام و طرفداران مصدق به حمایت از او پرداخت

^[7] پس از ترور رژیم‌آرا توسط خلیل طهماسبی در تیرماه ۱۳۲۹، مهدی عراقی در دیدارهای مکرری که با آیت‌الله کاشانی داشت، از مواضع همفکرانش دفاع و تلاش کرد نظر ایشان را برای آزادی خلیل طهماسبی جلب کند

^[8] در اوایل سال ۱۳۳۰ و پس از نخست‌وزیری محمد مصدق، عده‌ای از فدائیان اسلام دستگیر شدند و در خرداد همان سال نواب صفوی نیز به زندان افتاد

^[9] در دی ماه ۱۳۳۰، شهید عراقی همراه با ۵۲ تن از فدائیان اسلام به پناهه ملاقات با زندانیان به زندان قصر رفتند و در آنجا متحنن شدند

^[10] این اقدام به دستگیری و زندانی شدن همه آنها انجامید و شهید عراقی هفت ماه زندانی شد

^[11] پس از رحلت آیت‌الله بروجردی، شهید عراقی مجدوب شخصیت امام شد در جریان تصویب لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی، در مسجد حاج سید عزیزالله بازار تهران جلسات سخنرانی افتخارگانه‌ای را برگزار کرد

^[12] عراقی در بی حمله به قضیه در فروردین ۴۲، حراست از خانه امام را به عهده گرفت

^[13] به دنبال شکل‌گیری جمعیت مؤتلفه اسلامی در اوایل سال ۴۲، در چارچوب این جمعیت به فعالیت‌های مبارزاتی خود ادامه داد و راه‌پیمایی عاشورای سال ۴۲ را مدیریت کرد و در قرضیه ۱۵ خرداد ۴۲ دستگیر و به مدت دو ماه زندانی شد

^[14] پس از تبعید امام به ترکیه در سال ۴۳ به منظور پیگیری مبارزه علیه رژیم شاه، شاخه نظامی جمعیت مؤتلفه اسلامی را سازماندهی و طرح اقدام انقلابی سران رژیم را برنامه‌ریزی کرد و در مورد حسنعلی منصور، نخست‌وزیر وقت به اجرا گذاشت

^[15] او و یارانش دستگیر شدند و در کمیته مشترک تحت